

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності
правоохоронних органів

КЕЙС

заняття на тему

«Цілі та завдання інформаційної підсистеми «Custody records», її структура та контент. Порядок роботи з інформаційною підсистемою «Custody records». Роль відеоконтролю в діяльності підрозділів поліції. Правила та обмеження в застосуванні відеоспостереження»

Підвищення кваліфікації (короткострокове, 3 дні)
осіб, відповідальних за перебування затриманих

Інформація про викладача:
к.т.н., доцент ЗАЧЕК
Олег Ігорович
0962102685

Тема
«Цілі та завдання інформаційної підсистеми «Custody records», її структура та контент. Порядок роботи з інформаційною підсистемою «Custody records». Роль відеоконтролю в діяльності підрозділів поліції. Правила та обмеження в застосуванні відеоспостереження»

Годин на тему – 4
Занять – 2 (4 академічних години)

Навчальна мета: формування поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми лекції, а також систематизованих стійких знань слухачів про цілі та завдання інформаційної системи «Custody records», роль відеоконтролю в діяльності ізоляторів тимчасового тримання (далі – ІТТ), а формування знань про правила та обмеження у застосуванні відеоспостереження.

Міжтематичні зв'язки: права людини; професійна етика працівників правоохоронних органів та її основи; толерантність та недискримінація в роботі поліцейського; корупція: поняття, запобігання та відповідальність; базові права осіб, які утримуються в ІТТ та механізми їх реалізації; захист персональних даних; чутлива інформація та доступ до неї; порядок надання інформації щодо осіб, які утримуються в ІТТ.

План лекції

1. Цілі та завдання інформаційної підсистеми «Custody Records», її структура та контент.
2. Застосування систем відеоспостереження.

1. Цілі та завдання інформаційної підсистеми «Custody Records», її структура та контент

а) Загальний огляд системи Custody Records

З метою забезпечення гарантій базових прав затриманих та унеможливлення безпідставних звинувачень у діяльності Національної поліції України запроваджується нова електронна система обліку та відеоспостереження – «Custody Records».

Система «Custody Records» має забезпечувати фіксацію усіх дій, які відбуваються із затриманими особами, в такий проміжок часу: з моменту фактичного затримання, до обрання судом запобіжного заходу і направлення особи до слідчого ізолятора або до звільнення особи з під варти. На першому етапі, до запровадження системи «Custody Records» у роботі всіх підрозділів Національної поліції, ця система впроваджується у діяльності ІТТ. Завдяки системі «Custody Records» у діяльності ІТТ створюється новий підхід у ставленні до затриманих осіб, як до клієнтів спецстанови – ІТТ. Персонал ІТТ

виконує визначені законодавством обов'язки, зокрема, забезпечує безпечне перебування, належні умови тримання, харчування з дотриманням основоположних прав людини та процесуальних гарантій, передбачених як законодавством України, так і міжнародними стандартами.

Інспектор повинен опитувати клієнтів про стан їх здоров'я, про обставини, які відбувалися з людьми до поміщення в ІТТ. Наприклад, чи мав клієнт конфіденційну зустріч із адвокатом, чи співпадають відомості про фактичне місце та час затримання із тим, що зазначено в протоколі тощо. Аналізуючи отримані відповіді, інспектор доходить висновку, чи було забезпечено дотримання процесуальних прав і гарантій особи до її поміщення в ІТТ. У випадку отримання скарг або самостійного виявлення, що права затриманих осіб були порушені, інспектори повинні вживати відповідних заходів реагування.

Протягом усього терміну примусового перебування осіб в ІТТ інспектор відповідально ставиться до забезпечення добробуту затриманих та фіксує все, що відбувається із кожною особою: коли і в який час особа отримала їжу, вийшла на прогулянку чи в кабінет для проведення слідчих дій, з ким вона зустрічалась і з якою метою, хто і з якою метою звернувся із запитом щодо клієнта тощо.

б) Основні завдання системи «Custody Records» на рівні ІТТ

1. Покращення стандартів захисту прав затриманих осіб внаслідок запровадження:

- обов'язкового інтерв'ю при доставленні до ІТТ;
- електронної фіксації усіх дій щодо затриманої особи;
- дистанційного зовнішнього контролю за затриманими з боку УЗПЛ.

2. Зменшення навантаження на працівників ІТТ внаслідок переходу на електронний документообіг, що дозволить суттєво зменшити обсяг паперової роботи.

3. Підвищення стандартів захисту прав працівників ІТТ від можливих неправдивих звинувачень у неправомірних діях.

в) Складові системи «Custody Records» на рівні ІТТ

Система «Custody Records» на рівні ІТТ включає такі основні елементи:

1. Інститут інспекторів з дотримання прав людини;

2. Єдина електронна база обліку усіх дій із затриманою особою

Європейський комітет з питань запобігання катуванням наголошує, що основні гарантії, які надаються поліцією затриманим особам, будуть значно підсилені (і це може значно полегшити роботу поліцейських), якщо буде вестись єдине та повне дос'є щодо кожної затриманої особи. Аналогічні висновки були отримані й за результатами загальнонаціонального дослідження «Процесуальні гарантії затриманих осіб», яке проводилося в Україні у 2014-2015 роках. Таким електронним дос'єм щодо кожної затриманої особи є електронна база, яка створена в інформаційному порталі Національної поліції (системі «АРМОР»). Запровадження електронної бази покликано зменшити робоче навантаження на персонал ІТТ шляхом відміни більшості паперових книг і журналів, які наразі

використовуються для фіксування різноманітних дій. Окрім фіксації, система також нагадує працівнику ІТТ про необхідність вчинити ті чи інші дії із затриманими (вручити підозру, доставити до суду або закладу охорони здоров'я тощо), а також дозволяє автоматично сформувати звіти щодо будь-якої особи, яка утримувалась в ІТТ.

3. Постійний зовнішній контроль за ІТТ в онлайн режимі.

Наявність зовнішнього незалежного контролю за процесами, які відбуваються у закритій спеціальній установі, є серйозним стримуючим фактором як для затриманих, так і для персоналу. Наразі повноцінний дистанційний контроль за усіма приміщеннями, де можуть перебувати затримані, забезпечено обладнанням цих приміщень цифровими камерами відеоспостереження. Технічні можливості ІР камер дозволяють через канали зв'язку дистанційно спостерігати за станом забезпечення прав затриманих осіб у будь-який час доби.

Крім того, технічні можливості такого обладнання дозволяють мати двосторонній аудіо зв'язок користувачів системи з утримуваними, які перебувають у камерах ІТТ.

Раніше доступ до камер відеоспостереження мав лише персонал ІТТ, зараз такий доступ мають також працівники УЗПЛ. Через електронну базу, працівники УЗПЛ можуть не тільки відстежувати дотримання прав затриманих по даним, занесеним до реєстру, але й особисто контролювати всі процеси через систему віддаленого відеоконтролю.

2. Застосування систем відеоспостереження

Запровадження системи «Custody Records» передбачає застосування сучасних систем відеоспостереження в приміщеннях ІТТ, у приміщеннях територіальних органів поліції та в спеціальному автотранспорті, для перевезення затриманих і взятих під варту осіб. Застосування систем відеоспостереження у місцях несвободи має інший характер порівняно з використанням у громадських місцях. Основна відмінність полягає у тому, що в ІТТ об'єкти камери постійно сфокусовані на одній людині.

Незважаючи на те, що тривалість тримання осіб в ІТТ незначна, порівняно з термінами перебування в місцях позбавлення волі, таких як виправні колонії, перед поліцією та контролюючими органами стоїть непросте завдання дотримання балансу між забезпеченням безпеки та недоторканністю приватного життя. Системи відеоспостереження в ІТТ – це комплекс обладнання та програмного забезпечення (об'єктиви, монітори й інше устаткування), яке призначено для організації відеоконтролю на територіальних об'єктах. Для моніторингу можуть використовуватися різні пристрої, серед яких стаціонарні камери, поворотні камери, об'єктиви зі змінною фокусною відстанню, які підтримують аудіо запис, тощо.

а) Основні цілі застосування відеоспостереження

У практиці більшості країн світу визнано, що застосування систем відеоспостереження відіграє важливу роль у скороченні кількості випадків фізичного насильства щодо осіб, які тримаються під вартою. Потрібно розмежувати застосування технічних засобів для здійснення прихованого спостереження (оперативно-розшукової діяльності) та загального моніторингу приміщень ІТТ при запровадженні системи Custody Records. Впровадження сучасних систем відеоспостереження значно посилить гарантії захисту затриманих осіб від неналежного поведіння у діяльності Національної поліції України, а також забезпечить:

- повний моніторинг і контроль за діями, що відбуваються в ІТТ та спецавто;
- запобігання, оперативне виявлення та реагування на протиправні дії і надзвичайні події в умовах ІТТ та спецавто;
- запобігання катувань, неналежного або такого, що принижує гідність, поведіння, випадків фізичного чи психологічного насильства щодо затриманих і взятих під варту осіб, які утримуються в ІТТ та перевозяться в спецавто;
- запобігання випадків суїциду і самоушкодженню затриманої особи;
- захист співробітників поліції від помилкових звинувачень щодо неналежного поведіння;
- фіксацію доказів для використання у судочинстві.

Застосування систем відеоспостереження в ІТТ та спецавто є додатковою гарантією забезпечення безпечного середовища під час утримання та переміщення затриманих і взятих під варту осіб, а також дотримання їхніх прав та законних інтересів.

б) Місця, де здійснюється та не здійснюється відеоспостереження

Відповідно до відомчих будівельних норм, ІТТ повинні обладнуватися системами відеоспостереження з розміщенням моніторів у приміщенні чергового і кабінетах керівництва. Перелік камерних приміщень, які обладнуються системами, визначається завданням на проектування. Спеціальний автотранспорт обладнується системами відповідно до технічних завдань на дослідно-конструкторську роботу.

Система передбачає відеофіксацію, передачу, відображення та архівацію всього, що відбувається в ІТТ та в спецавто, під час їх використання. Встановлення систем здійснюється підрозділами територіальних органів поліції відповідальними за зв'язок та телекомунікації, або в установленому законом порядку суб'єктом господарської діяльності, що має дозвільні документи на проведення таких робіт.

Місця, де здійснюється відеоспостереження:

1. У кімнаті, де обладнане робоче місце інспектора для проведення первинного інтерв'ю із затриманим.
2. У кімнаті обшуку затриманого/боксі для очікування;

3. У камерному блоці (коридорах, сходових майданчиках, камерах тримання осіб);

4. У прогулянковому дворику;

5. У кімнаті для слідчих дій;

6. У кімнаті для побачень;

7. У спецавто.

Місця, де не здійснюється відеоспостереження:

З метою забезпечення приватності затриманої особи, камери відеоспостереження не встановлюються у таких приміщеннях (приватних зонах):

1. Душові кабінки (санітарна обробка після доставлення особи);

2. Душові кабінки в камерному блоці;

3. Кабінет фельдшера;

4. Туалетні кімнати;

5. Зона роздягання кімнати огляду (обшуку) ІТТ.

с) Загальні принципи та правила застосування систем відеоспостереження

Використання відеозапису щодо клієнтів ІТТ, для стримування незаконних дій і гарантії правомірності дій поліції, повинно здійснюватися з дотриманням прав людини на недоторканність приватного життя.

Нерегламентоване використання системи Custody Records щодо чутливих даних може призвести до надмірного втручання у приватне життя людини, гарантоване ст. 32 Конституції України та ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Інформування клієнта про здійснення відеоспостереження.

Здійснення загального моніторингу приміщень ІТТ не є прихованим, тому інспектор зобов'язаний поінформувати клієнта про здійснення відеоспостереження, аудіозв'язку (запису) та мету цих дій.

Наприклад, доцільно, крім усного повідомлення, помістити попереджувальний знак у видимій області.

Такий знак повинен бути видимим і оприлюдненим так, щоб це дозволяло ознайомитися про здійснення відеоспостереження раніше, ніж затриманий потрапить в зону такого спостереження.

Доступ до систем відеоспостереження

До архівів отриманої відео-інформації можуть мати доступ лише уповноважені працівники ІТТ та конвойних підрозділів, а також особи, відповідальні за роботу, пов'язану з обробкою та захистом персональних даних.

Для моніторингу стану дотримання прав утримуваних і конвойованих, а також контролю за несенням служби нарядами, на підставі письмового звернення, дозвіл на віддалене підключення до систем у режимі онлайн, може надаватися:

1. Відділу організаційного забезпечення діяльності ізоляторів тимчасового тримання УЗПЛ;

2. Відділу (сектору) організації діяльності ІТТ територіальних органів поліції;

3. Керівництву ІТТ (у разі приналежності спецавто) та підрозділу конвойної служби.

Регламентований доступ третіх осіб і порядок поширення відео та аудіо даних.

Передача даних з систем відеоспостереження третім особам може здійснюватися лише за наявності (в сукупності):

1. Повноважень;
2. Законних підстав;
3. Обґрунтованої мети;
4. У спосіб, передбачений законом.

Для отримання відео та аудіо даних не достатньо мати повноваження, має бути обґрунтована (!) мета та чітка процедура здійснення певних дій.

Право на конфіденційну і безперешкодну комунікацію в місцях зустрічей з адвокатами.

Спілкування клієнта ІТТ із адвокатом мають проходити в умовах повної (!) конфіденційності, інакше порушення цього принципу може призвести до погіршення становища клієнта та ненадання йому якісної правової допомоги. Відповідно до вимог ст. 48 КПК України підозрюваний або обвинувачений має право на першу вимогу мати адвоката і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту мати такі побачення без обмеження їх кількості і тривалості.

План практичного заняття (2 год.)

1. Налагодження ефективної взаємодії посадових осіб, діяльність яких пов'язана із затриманням, в частині забезпечення належної фіксації відомостей щодо затриманої особи.

2. Алгоритм застосування «Custody Records» для розгляду конфліктних ситуацій із затриманими.

3. Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

Прийшла скарга затриманого на те, що його побили під час допиту. Розпочалася перевірка і, звісно, аналіз з камер відеоспостереження. На відео чітко видно: поліцейські працювали за столом, затриманий сидів навпроти. І раптом затриманий підстрибнув та напав на поліцейського. Їм довелося застосувати фізичну силу, але не били, застосували кайданки.

Завдання: дайте правову оцінку ситуації, що виникла. Чи допоможе застосування системи «Custody Records» встановити правдивість скарги і чи зніме це звинувачення у порушеннях зі сторони персоналу ІТТ?

Ситуаційне завдання 2

У Тернопільській області затримана звинуватила поліцейських у побитті. На її обличчі була кров.

Завдання: дайте правову оцінку ситуації, що виникла. Наведіть алгоритм використання системи «Custody Records» для роз'яснення ситуації.

ВИСНОВКИ

Для належного функціонування суспільства необхідно, щоб поліція мала повноваження затримувати, тимчасово утримувати під вартою і допитувати осіб, підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень, та інших категорій осіб визначених законодавством. Утім, здійсненню цих повноважень внутрішньо притаманні ризики залякування затриманих та фізичної наруги над ними.

Затримані особи перебувають під владою держави, що автоматично накладає на Україну відповідальність створити безпечні умови тримання, а також добробут цих людей. Держава також зобов'язана врахувати усі загрози та небезпеки, які потенційно можуть виникнути щодо затриманих осіб, як з боку персоналу або інших посадових осіб держави, так і з боку інших затриманих.

Для працівників поліції також існують ризики. Зокрема, перебування із потенційними злочинцями вже є ризиком для життя та здоров'я. Іноді підозрювані намагаються уникнути відповідальності шляхом звинувачення правоохоронців у порушенні їхніх прав, наприклад, у застосуванні протиправних методів досудового розслідування (катування, побиття, психологічний тиск), порушенні права на захист, погіршенні стану здоров'я тощо.

Саме з метою уникнення цих ризиків у ІТТ застосовують відеоспостереження.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. Ст. 481
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1996 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. ст. 650.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993 № 3352-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12>.
6. Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2006 № 373. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 02.12.2008 № 638. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09>.

II. Спеціальна література:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. Права людини і професійні стандарти для працівників правоохоронних органів в документах міжнародних організацій. К.: Сфера, 2002. С. 9 – 12.
2. Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 року. Забезпечення прав людини. Хрестоматія. К.– Х., 2005. С. 61–65.
3. Методичні рекомендації для інспекторів з дотримання прав людини в ІТТ. URL: https://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%BA_%D1%96%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%86%D0%A2%D0%A2.pdf.

III. Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-потал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-потал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-потал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>

7. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
8. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
9. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>